Nyt fra

Island

Læs bl.a. om H.C. Andersen og Vølven ...

Nr. 3 · 2023 · 60. årgang

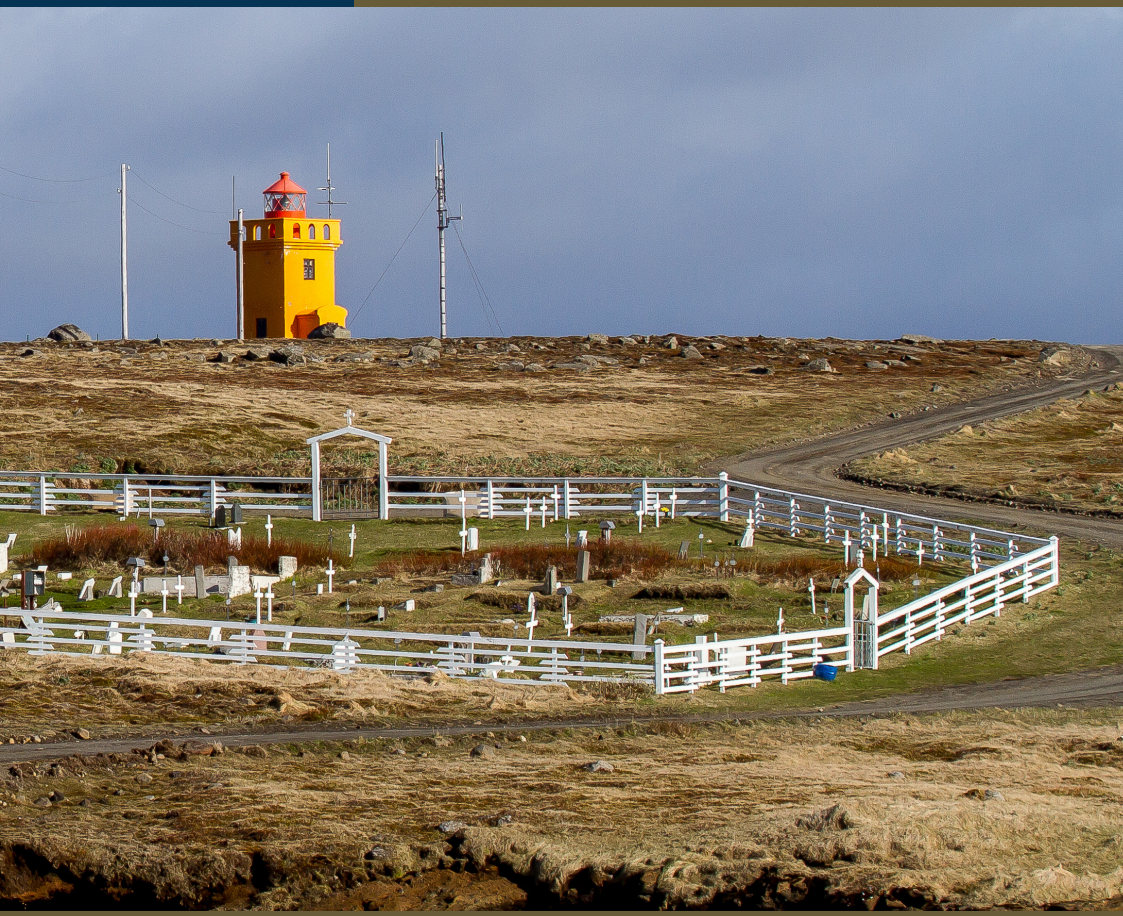

Fyrtårn, Grímsey.
Fotograf: Erik M. Pedersen.

Udgivet af Dansk-Islandsk Samfund
www.dansk-islandsk.dk

H.C. Andersen og vølven

Fysikeren H.C. Ørsted, der opdagede elektromagnetismen, var blandt H.C. Andersens venner. Ifølge H.C. Andersen sagde han engang, at „naar Improvisatoren gjør mig berømt, gjør Eventyrene mig udødelig […]“. Vi forbinder da også i dag primært H.C. Andersen med eventyr, mens de færreste ved, at han udgav mere af romaner, scenestykker, og selvbiografiske tekster – i det mindste hvis man opgør forfatterskabet i udgivne sider frem for titler eller antallet af selvstændige værker.

Af Annette Lassen

Et af H.C. Andersens ukendte værker er skuespillet *Alfsol*. Skuespillet viser måske ikke Andersens geni, men det demonstrerer alligevel en fantasi hos den unge mand, eller dreng, som han faktisk var, da han skrev stykket, og så var det ikke mindst et vellykket forsøg på at skrive sig til fremgang og berømmelse i København. På de følgende sider vil jeg invitere læseren med på et detektivarbejde, hvor vi skal kigge i bunkerne på H.C. Andersens skrivebord, men også med om bord i en tidsmaskine, der tager os til Danmark i begyndelsen af 1800-tallet. *Alfsol* er en af Danmarks litteraturhistories bedst bevarede oldislandske hemmeligheder.

I enkelte af skuespillets replikker nærmer man sig den talesprogsnære stil, som H.C. Andersen er så berømt for. Replikkerne er lagt i munden på en skikkelse ved navn Vala. I Jens Andersens grundige biografi om H.C. Andersen fra 2003 bemærker han, at stilen pludselig ændres i Valas replikker, og han tilføjer, at skuespillets største kvalitet netop ligger i disse replikker:

I heksens korte rap-agtige besværgelser genkender man lyden af den senere så blændende dygtige rimsmed Hans Christian Andersen. […] Det er […] en dadaistisk dunkende rytme, der er hundrede år forud for sin tid.

Men hvem er denne Vala, som Jens Andersen omtaler som en heks? Som sagaforsker kan man ikke lade være at tænke, at den dunkende rytme minder mere om islandsk eddadigt end rap eller dadaistiske vrøvledigte.

Andersen skrev skuespillet *Alfsol* i 1822, da han kun var 17 år. Han tog til København, fordi han ønskede at blive kongelig skuespiller. Selvom det ikke lykkedes, varede hans fascination af teatret ved. Drengen Andersen afleverede *Alfsol* til Det kongelige Teaters direktion, som ikke mente, at stykket kunne opføres på scenen. Senere samme år havde han imidlertid held til at få skuespillet udgivet i en bog ➤

med titlen *Ungdomsforsøg*. Ikke under sit eget navn, men under pseudonymet William Christian Walter: William efter William Shakespeare; Christian efter ham selv; og Walter efter den skotske forfatter og digter Walter Scott.

Som man ofte gjorde dengang, blev der lavet subskriptionslister forud for udgivelsen. Her omtalte Andersen *Alfsol* som en „oldnordisk Tragedie". I samtiden i 1800-tallet omtalte man rask væk Islands gamle litteratur som oldnordisk.

Lad os forlade Hans Christian på 17 år et lille øjeblik og tage ophold i det København, som han ankom til. I 1775 havde Johannes Ewald udgivet syngespillet *Balders død*, der blev opført på scenen i 1778. Her gendigtede Ewald Saxos version af historien om Balders død; han fremstillede Balder som en følsom helt à la den unge selvmorderiske Werther, som Goethe nogle få år forinden havde udødeliggjort. Den islandske dille begyndte i et lille, men toneangivende tysk kollektiv af forfattere i København i slutningen af 1700-tallet. Derfra spredte det sig til den danske litteratur og medførte i øvrigt også en lang række oversættelser. I 1778-79 udkom en oversættelse af *Gunløgs saga*, og i 1819-20 udkom det første flerbindsværk med sagaoversættelser oversat af Knud Lyne Rahbek: *Nordiske Fortællinger*. I begyndelsen af 1800-tallet dukkede Balder også op igen på den danske litterære skueplads, da Adam Oehlenschläger i 1807 udgav læsedramaet *Baldur hin gode*.

I 1819, da H.C. Andersen stod af postvognen i København med tretten rigsdaler på lommer, var oldislandsk højeste mode. Oldnordisk var det nye sort.

Ved siden af oversættelserne – og faktisk nært beslægtet med dem – var der bekymringer om sprogets tilstand. I 1766 udkom en lille bog, *Tanker om det Danske Sprogs nye og gamle Tilstand,* af en anonym forfatter, som skrev, at det danske sprog var ødelagt af fremmed indflydelse. Nordens oprindelige sprog var ifølge forfatteren identisk med *dönsk tunga*, dansk 'tunge', betegnelsen for sproget i Norden i Islands middelalder. Dette „gamle Sprog [var] ordentligere, rigere, og … langt meere fuldkomment" end 1700-tallets dansk. For at redde sproget skulle det renses og føres tilbage til sin oprindelige form, som man fandt i samtidens islandske sprog.

Nordens oprindelige sprog var ifølge forfatteren identisk med *dönsk tunga*, dansk 'tunge', betegnelsen for sproget i Norden i Islands middelalder.

Da Rasmus Rask i 1811 udgav den første grammatik til det islandske sprog, *Vejledning til det Islandske eller gamle Nordiske Sprog*, blev tankerne gentaget og uddybet. Rask beviste, at de nordiske sprog „nedstamme fra Modersproget Islandsk". Islandsk var m.a.o. „vore Fædres [...] gamle nordiske sprog", som samtidens islæn-

dinge stadig talte. Dansk var en datter af islandsk, tysk reduceret til en fjern slægtning, og dermed var tyske ord i sproget i endnu højere grad end før fremmedelementer.

Samme år, i 1811, udskrev Københavns Universitet en prisopgave, der lød: „Hvad Indflydelse vilde det islandske Sprogs Studium have paa vort nuværende Skriftsprogs Dannelse, og hvorledes kan hint forsømte Studium bedst fremmes iblandt os?“ Professor i teologi, senere biskop og forfatter til en oversigt over Islands litteratur, P.E. Müller, afleverede en besvarelse, der udkom i 1813 under titlen *Om det islandske Sprogs Vigtighed*. Her plæderede han for en effektiv rensning af dansk: „Tyskagtige Udtryk“ og andre sproglige fremmedelementer skulle luges bort, i sproget skulle i stedet plantes islandske ord og udtryk. Metoden til denne sprogrensning var netop sagaoversættelser, hvorigennem man ville rense og forny sproget.

Dansk var en datter af islandsk, tysk reduceret til en fjern slægtning, og dermed var tyske ord i sproget i endnu højere grad end før fremmedelementer.

Den vældige aktivitet blandt oldislandske filologer og oversættere satte tydelige spor i forfatternes udgivelser i samtiden. I 1800 havde Oehlenschläger i en anden prisopgave ved Københavns Universitet argumenteret for, at digtere burde bruge den nordiske mytologi i deres værker i stedet for den græsk/romerske. Han udgav selv flere værker, som var baseret på den nordiske mytologi, ud over *Nordiske digte* (1807), udgav han *Nordens Guder* i 1819. I samme periode havde Grundtvig udgivet sin første fremstilling af en del af de nordiske myter, *Nordens Mytologi* (1808). Dertil havde han udgivet *Optrin af Asers og Norners Kamp* 1811, og i et enmandstidskrift, *Danne-Virke* 1816-19, arbejdede han for en åndelig oprustning af det danske folk.

Den åndelige oprustning skete bl.a. gennem brug af islandske tekster. Målet var, med Humboldts berømte dictum, *hvad udad tabes, skal indad vindes*. Det var nedgangstider for Danmark. Det begyndte 1801 ved slaget på Københavns Red, 1807 bombede englænderne København, hvad der førte til tabet af flåden, staten gik bankerot 1813, og Danmark afgav Norge ved Kielerfreden 1814. Samtidens rige blev måske nok småt, men oldtiden havde været stor.

Det oldislandske var en feber, der greb forfattere, billedkunstnere og sprogfolk, forskere. Det islandske var medicinen, der kunne rense og redde Danmark.

Det var i denne tid, i 1822, at H.C. Andersen sendte *Alfsol* til direktionen for Det Kongelige Teater. Knud Lyhne Rahbek, forfatter og litteraturhistoriker, sad på det tidspunkt i direktionen, og han så så stort et dramatisk ➤

talent i skuespillet, at han talte for, at Andersen fik stipendium til at gå i latinskole i Slagelse og derefter studere ved Københavns Universitet. På denne måde blev Andersens oldnordiske tragedie, som vel at mærke aldrig blev iscenesat, alligevel vigtig for hans karriere. Men Rahbeks dom om *Alfsol* var ikke desto mindre hård:

det er en samling af Ord og Tirader uden dramatisk Handling, uden Plan, uden Charakterer, fulde af alskens Reminiscentser, Ewald og Oehlenschläger, islandske og nytydske imellem hinanden, hverdags Phraser i Hverdagsriim; kort det egner sig paa ingen Maade til Skuepladsen.

De „islandske reminiscentser" i *Alfsol*, som Rahbek nævner, er selve kernen i skuespillet. Emnet og personerne i *Alfsol* er anderledes, end hvad man ellers er vant til fra Andersens værker. Flere af hans kunsteventyr er inspireret af fynske folkefortællinger, mens romanerne i en vis udstrækning bygger på selvbiografisk materiale. I *Alfsol* møder vi derimod den svenske konge, Sigurd Ring, som man kender fra *Skjoldungernes saga*, overleveret som fragment af en islandsk oldtidssaga om de danske konger. Vi møder også en mand, som hedder Bolvise. Dette navn finder man i eddadigtenes andet kvad om Helgi Hundingsbane, hvor personen „Blindr inn bölvísi" (Blind den ondsindede) optræder. Den berømteste person i *Alfsol* må dog være Vala. Hun er en spåkone som vølven i det berømte eddadigt *Vølvens spådom, Völuspá.*

Intet andet værk af H.C. Andersen bygger i så vid udstrækning på islandsk materiale. Men den unge og uskolede Andersen har i sagens natur ikke hentet det islandske materiale direkte i udgaver af oldislandske tekster. Rahbek havde sikkert ret, da han skrev, at Andersen var inspireret af værker af de omtalte dramatikere, Ewald og Oehlenschläger, da han skrev *Alfsol*. H.C. Andersen var endda en ven af Oehlenschläger i sine ungdomsår i København. Men selve historien i *Alfsol* bygger hverken på Ewalds eller Oehlenschlägers værker, men derimod for størstedelen på en kort præromantisk novelle fra 1783 af historikeren Peter Friedrich Suhm med samme titel, „Alfsol".

Suhms novelle handler om en ung pige, Alfsol, som er datter af kongen af Jylland. Kongen ønsker at kende Alfsols skæbne for at vide, hvilken ægtemand han skal give hende til.

Suhms novelle handler om en ung pige, Alfsol, som er datter af kongen af Jylland. Kongen ønsker at kende Alfsols skæbne for at vide, hvilken ægtemand han skal give hende til. De tager til Norge, hvor diserne kan formidle nornernes spådom. Sammen med Alfsol og hendes brødrene er Snær, som er skyld i tragedien. Han frister den gamle svenske kong til at fri til Alfsol. Men hun er forelsket

i den norske konge, Harald, som er ung og ligeledes forelsket i hende. Alfsol siger nej til svenskekongens frieri, han bliver rasende, og det kommer til kamp mellem ham, Harald og Alfsols brødre. Ingen kan få Alfsol til at ændre mening og gifte sig med svenskekongen. Ved kampens begyndelse har Alfsol fremstillet en giftdrik, som hun drikker, da hun hører, at hendes elskede Harald er død, og hun dør i sikker forvisning om, at hun vil møde ham efter døden. Umiddelbart efter viser det sig, at Harald kun var såret og ikke død, og da han hører om Alfsols død, dræber han sig ved at flå sine sårforbindinger af. Alfsols brødre dør også i kampen, og endelig begår svenskekongen selvmord med den døde Alfsol hos sig. Den eneste overlevende er Snær.

Alle personer i Andersens skuespil er hentet i Suhms novelle, på nær én: Vala, som spiller en lille, men vigtig rolle. Vala nævnes første gang i begyndelsen af skuespillet, da Harald fortæller om sit møde med:

den vise Qvinde, Hildur,
Hun var iført sin rige Valadragt …
[og en] blaa guldpryded' Kaabe [og en …]
Hue, i haanden en stav.

Men hvad er Andersens kilde til Vala? Der optræder, som nævnt, ingen person af dette navn i Suhms novelle. Heller ikke hos Oehlenschläger eller Grundtvig er hun hentet. Andersen forstod ikke islandsk, hvad kun få danskere gjorde dengang (lærde mænd som Rasmus Rask, N.M. Petersen og N.F.S. Grundtvig). Men H.C. Andersen behøvede heller ikke at forstå sproget. I 1800-tallets første fjerdedel var *Vølvens spådom* udkommet i både dansk og latinsk oversættelse. 1665 udkom den første latinske oversættelse og i 1783 udkom digtet på dansk ved B.C. Sandvig i første bind af *Forsøg til en Oversættelse af Sæmunds Edda*. Sandvig kaldte digtet „Volas Spaadom", hvorimod Andersen bruger navnet „Vala". Andersens kilde er derfor næppe Sandvig. I 1808 udkom Grundtvigs første værk om nordisk mytologi. Her genfortæller og tolker Grundtvig *Vølvens spådom*, men han omtaler også spåkvinden som „Vola", og ikke „Vala", hvad der peger på, at Andersen heller ikke har anvendt dette skrift som forlæg. I 1821 udkom Vølvens spådom endnu en gang på dansk i første bind af en ny oversættelse af eddadigtene foretaget af den islandske professor i København Finnur Magnússon, med titlen *Den ældre Edda. En Samling af de nordiske Folks ældste Sagn og Sange*. Her omtales den berømte spåkone for første gang som „Vala" på dansk. Man ved fra andre kilder, at Andersen kendte til Finnur Magnússon. Han var en *celebrity* i tiden af forskellige forskningsmæssige grunde. Der er også overleveret et håndskrift, hvor Andersen har skrevet en liste over berømte mænd, hvis navne ender på -sen (som Ander-sen), og i denne liste står navnet „Finn Magnussen". Derudover var Finnur Magnússon blandt subskribenterne på Andersens første bog, *Ungdomsforsøg*. ➤

Finnur Magnússons beskrivelse af Vala svarer til beskrivelsen af hende hos Andersen. Om ordet „Vala“ og hendes dragt skrev Finnur Magnússon, at „Ordet betegnede en tryllekyndig Spaaqvinde […] Naar de höitidligen udforskede Skjæbnens löndomme bare de en særegen Dragt“. Finnur Magnússon henviser herefter til en passage i *Erik den Rødes saga* om Torbjørg Lillevølve. I hans oversættelse af denne passage har Andersen kunnet læse, at vølven „bar en blaa Kaabe […] en Hue af sort Lammeskind […] I Haanden havde hun en Stav“. Her er altså kilden for Valas påklædning i Andersens *Alfsol*, for Andersen har netop iklædt Vala en blå kåbe, en hue og givet hende en stav i hånden.

Ud over vølven synes en række stiltræk i Andersens *Alfsol* også at være hentet i Vølvens spådom. I Valas replikker brydes det, som Rahbek omtalte som „Hverdagsfraser“ og „Hverdagsrim“, af en ny dominerende rytme, som synes at have forbillede i eddadigtenes metrik. Det er svært at være uenig med Rahbek i, at man finder skuespillets bedste passager i Valas replikker, men hendes replikker har dog intet at gøre med dadaisme, og de er ikke hundrede år forud for sin tid, som Jens Andersen skrev meget senere. De er derimod fem til seks hundrede år *efter* deres tid. Valas tale er nemlig inspireret af Finnur Magnússons oversættelse af *Vølvens spådom*, et digt i den eddiske metriske form *fornyrðislag*:

Tier Storme!
Tier Hav!
Sluk dig Flamme!
Rolig Grav! –
Skulda taler,
Helten blegner,
Skjæbnen Søstre
Vil det saa! –
– Roser lue!
Lue brænder!
Helte vorde
må til støv!

Fornyrðislags stil er knap, hvad der skinner endnu tydeligere igennem i Valas replikker i skuespillet, da hun koger giftdrikken til Alfsol:

Blusser, brænder,
Brune Bene,
Brudt af Bjørnens
Vrede Ryg!
(stirrer i Kjædlen)
Sort er sejden!
Saften syder.
Snogen skyder
Svarteham.
(kaster magiske Reqvisitter i Kjædelen)
Brændings Runer,
Bjørne Klo!
Bryst af Ulven
Barsk og vild!
Fiske Finner!
Fugle Indvold!
Blandes maa!
(rører i Kjædlen)
Gjære, gjære,
Goden galder,
Rune blandt!
(hun gør tegn over Kjædlen)
Vidolf, Vilmeid,
Bølvers Fædre,
Staa mig bi!

Linjerne er korte, mange af dem er allittererende som eddadigtene, og der er en tendens til stavelsestælling (de fleste linjer har fire stavelser). Navnene i digtet, Vidolf og Vilmeid, stammer også fra et eddadigt, nemlig *Hyndlas sang (Hyndluljóð)*. Finnur Magnússon oversatte også *Hyndluljóð*, som udkom i tredje bind af hans oversættelser af eddadigte i 1822. Men i hans oversættelse kaldes Vilmeid Vilmeider. Andersen havde, som nævnt, ingen kundskaber i islandsk, så han havde ingen forudsætninger for at ændre navnet „Vilmeider" til „Vilmeid". Det er derfor usandsynligt, at han bygger på Finnur Magnússons oversættelse af dette digt. Det er også usandsynligt, at han anvendte Sandvigs oversættelse, for her er navnenes form „Vidolfr" og „Vildmeidir". Men i Grundtvigs første mytologi, hvor Grundtvig citerer strofe 33 af *Hyndlas saga*, er navnene og deres stavemåde præcis som hos Andersen: „Alle Voler ere / fra Vidolf, / Alle Vitker / Fra Vilmeid". Grundtvigs første mytologi må være kilden, som Andersen anvendte dette sted.

Selve opskriften på Valas giftige drik er også inspireret af eddadigte, men Andersen har sandsynligvis hentet specifikke ord og udtryk direkte i Grundtvigs gendigtning af *Vølsungernes saga*, nemlig *Optrin af Norners og Asers kamp*, som udkom 1811. Metrikken i *Optrin af Norners og Asers Kamp* minder også om eddadigtenes metrik, og der er allitterationer og en tendens til samme stavelsestælling som hos Andersen. Andersen lader til at have hentet „goden galder" og „runer" her:

Øl jeg dig bærer
Bolde Kæmpe!
Størkeblandet,
Fuldt af Hæder,
Viet med Sange,
Og med Stave,
Gode Galdre,
Glædes Runer.

H.C. Andersen nævner galdre og runer i den samme rækkefølge som Grundtvig. Men så undlader han „Glædes", hvad der nok skyldes den nye sammenhæng. Nu er der tale om en dødbringende giftdrik – ingen grund til at blande glæde ind i det.

Andersen kan derudover have hentet enkelte ingredienser („Indvold") til sin giftdrik i *Alfsol* i den samme gendigtning af Grundtvig. Da Gudruns mor Grimhild brygger glemselsdrikken til Sigurd Favnersbane, taler hun om drikkens ingredienser, og om hvordan kedlen koger. Scenerne med de to magikyndige kvinders kogeri minder om hinanden. Linjen „gjære, gjære" må Andersen også have hentet i Grimhilds tale hos Grundtvig:

Gærer, gærer,
Friske Safter I,
Alt som døver,
Dampe hurtig!
Alt som vækker,
Vorde bundet!
Da skal i Morgen
Minderne vaagne.

Valas rolle er lille, men vigtig, i Andersens skuespil – bl.a. fordi den giver os mulighed for at spore ➤

Andersens arbejdsmetode. Andersen har, så at sige, stjålet med arme og ben fra Finnur Magnússon, Grundtvig og ikke mindst Suhm, hvis novelle – i dramatiseret form – udgør hele grunden i Andersens skuespil.

Men hvordan blev slutningen på H.C. Andersens islandske affære i 1822? Han kunne ikke skaffe subskribenter nok til *Ungdomsforsøg* og endte derfor med at skylde bogtrykkeren penge. Bogen solgtes heller ikke, så bogtrykkeren afhændede oplaget til en boghandler, som forsøgte at sælge den med et andet titelblad i 1827, men den nye udgave kunne heller ikke sælges. Størstedelen af oplaget blev til sidst makuleret og bogen er i dag en sjældenhed. Det var slutningen på H.C. Andersens islandske eventyr. I sin senere karriere rørte han næsten ikke ved en norrøn tekst og interesserede sig ikke for det „oldnordiske", hvad hans dagbøger vidner om. Den 25/3 1826 „begyndte [Andersen] på Roars Saga, men lagde den hen"; nogle år senere, 5/6 1833, noterede han, at han læste Tegnérs *Frithiofs saga* i en norsk udgave, men skrev ikke, hvad han syntes om den. Og på sine gamle dage synes ungdommens betagelse af det norrøne at have vendt sig til en knotten irritation over tidens genbrug af Islands gamle tekster. I en kritik af et værk af Bjørnstjerne Bjørnsson skrev han d. 26/12 1870:

Den trættede mig, den er skrevet saa mageligt uden Riim og Gjennemarbejdelse, som en Digter kan nedskrive sin Syner, men de skulle udarbeides, der er noget saa taagegatigt. *Menneskene selv saa taageagtige som Dampe fra opkogte gamle Saga skrevne Skind.* (min fremhævelse)

Men den ældre H.C. Andersens holdning ændrer ikke det tydelige billede af, hvor inspirerende Finnur Magnússons oversættelse af eddadigtene og Grundtvigs gendigtninger og formidling af mytologien var for den unge Andersen, da han skrev skuespillet *Alfsol*. Med sit skuespil stødte han til gruppen af toneangivende og nationalromantiske danske forfattere. Oehlenschläger og Grundtvig, blandt mange andre, virkede hver på sin måde for en nordisk renæssance i dansk digterkunst og åndsliv, som man i samtiden forstod som folkelig. Dette var den kunstneriske atmosfære, som Andersen havnede i, da han som 15-årig kom til København i 1819, året da Oehlenschlägers *Nordens Guder* udkom. Det er slet ikke mærkeligt, at den unge Hans Christian lod sig inspirere af denne retning i sit første trykte drama. Han lod sig ganske enkelt rive med af samtidens islandske mode i København.

Oehlenschläger og Grundtvig, blandt mange andre, virkede hver på sin måde for en nordisk renæssance i dansk digterkunst og åndsliv, som man i samtiden forstod som folkelig.

Island og Vestnorden i NATO/BRICS+ Arktis

Arktis og Vestnorden (Færøerne, Grønland og Island) afspejler historisk det internationale system og gør det også i dag. Tanken om et enestående eller exceptionelt Arktis er en misforståelse, som fører på vildspor. Arktis og Vestnordens fremtidige stilling i storpolitikken kan med nogen vished forudsiges ud fra verdensordenens udvikling.

Af Rasmus Gjedssø Bertelsen, PhD (Cantab)

Se mere om ham nederst efter artiklen

Det internationale system bevæger sig hastigt mod en opsplitning i en USA-ledet NATO-verden, inklusive Australien, New Zealand og Japan, og store dele af resten af verden blandt andet illustreret af BRICS+ samarbejdet af Brasilien, Rusland, Indien, Kina, Sydafrika, og nu Argentina, De forenede arabiske emirater, Etiopien, Iran, Saudi Arabien og Ægypten. Denne opsplitning drives frem af USA og Kinas globale konkurrence og USA og Ruslands konflikt også afspejlet i krigen i Ukraine.

Denne opsplitning giver sig udtryk i Arktis og Vestnorden. USA har i de senere år presset på for at udelukke Kina fra investeringer i Grønland og Færøerne. De øvrige syv arktiske lande har ophørt næsten alt arktisk samarbejde med Rusland som svar på Ruslands invasion af Ukraine den 24. februar 2022, og Sverige og Finland har søgt NATO-medlemskab (Finland opnået). Rusland reagerer på vestlige sanktioner ved at søge endnu dybere økonomisk, politisk, videnskabeligt, teknologisk, etc. samarbejde – også i Arktis – med Kina, Indien og andre BRICS+ lande.

Arktis er på få år gået fra nært samarbejde mellem Rusland, Norden og Nordamerika om forskning, diplomati, økonomi, folk-til-folk samarbejde til en skarp opdeling i et USA-ledet NATO-Arktis og Ruslands halvdel af Arktis med investeringer og samkvem med BRICS+ landene. Denne opdeling i NATO og BRICS+ Arktis kan forventes at vedblive i overskuelig fremtid, eftersom den generelle verdensorden kan forventes at være præget af opdelingen i en USA-ledet NATO-blok og BRICS+ blokken med flere, som ikke støtter amerikansk lederskab.

Arktis og Vestnorden under den kolde krig afspejlede nøje den bipolare verdensorden opdelt mellem det nordi- ➤

ske og sovjetiske Arktis af Jerntæppet og det nordamerikanske og sovjetiske Arktis af det såkaldte Istæppe gennem Beringstrædet.

USA's sejr i den kolde krig og Sovjetunionens nederlag og opløsning gav en unipolær verden: USA som eneste supermagt, Rusland i dyb samfundsmæssig krise og Kina som fortsat et enormt, men fattigt udviklingsland.

Den USA-ledede verden var grundlaget for det Arktis, vi kender i dag med samarbejde om videnskab, klima, miljø, erhvervsudvikling og folk-til-folk samarbejde i Arktisk Råd mellem Rusland, de fem nordiske lande, Canada og USA/Alaska og videre i International Arctic Science Committee (1990), International Arctic Social Sciences Association (1990), Arctic Environmental Protection Strategy (1991), Barentsregionen (1993), Arktisk Råd (1996), University of the Arctic (1999), etc.

Mange forstod ikke, hvordan historien går videre – også i Arktis. Kinas spektakulære økonomiske vækst bragte det tilbage som en af verdens to allerstørste økonomier sammen med USA.

Mange forstod ikke, hvordan historien går videre – også i Arktis. Kinas spektakulære økonomiske vækst bragte det tilbage som en af verdens to allerstørste økonomier sammen med USA. Høje olie-, gas- og råstofpriser samt præsident Vladimir Putins styre bragte Rusland tilbage som en traditionel eurasisk stormagt.

For år tilbage begyndte USA at gøre det klart for Kongeriget Danmark, at USA ikke accepterede kinesisk køb af den tidligere danske flådestation Grønnedal i Grønland, kinesisk entreprenør for Grønlands nye lufthavne eller kinesisk Huawei 5G mobiltelefonnetværk i Færøerne. Mike Pompeo, USA's daværende udenrigsminister under Præsident Donald Trump, bragte tydeligt det amerikansk-kinesisk-russiske opgør ind i Arktis med en stærkt anti-russisk og -kinesisk tale i forbindelse med Arktisk Råds udenrigsministermøde i Finland i maj 2019.

Island har i høj grad draget nytte af globaliseringen efter den kolde krig og også udviklet globale arktiske bånd. Det kommer til udtryk ved Arctic Circle Assembly konferencen i Reykjavik hver oktober siden 2013, verdens største arktiske konference i dag. Island og Kina har været primusmotorer de sidste godt 10 år i nordisk-kinesisk arktisk forskningssamarbejde udmøntet i China-Iceland Arctic Observatory ved Kárhóll i Nordøst Island samt China-Nordic Arctic Research Center ved Polar Research Institute of China i Shanghai, som bringer 18 nordiske og kinesiske universiteter og forskningsinstitutioner sammen.

USA er nu militært stærkt til stede på Keflavik-basen med overvågnings-

fly mod russiske ubåde, og der er stigende skepsis mod samarbejdet med Kina. USA investerer politisk og økonomisk i sit forhold til Grønland, og amerikanske flådefartøjer besøger Færøerne. Derimod hænger Færøernes nære fiskerisamarbejde med Sovjetunionen/ Rusland siden den kolde krig i en stadigt tyndere tråd.

Bredt samarbejde mellem det russiske, nordiske og nordamerikanske Arktis afspejlede verdensordenen efter USA's sejr og Sovjetunionens nederlag i den kolde krig, som også udstak rammer for Island og Vestnorden. Nu opdeles verdensordenen i en USA-ledet NATO-verden og en BRICS+ verden, hvilket også sætter politiske, økonomiske, videnskabelige og teknologiske rammer for Island og Vestnorden.

Derimod hænger Færøernes nære fiskerisamarbejde med Sovjetunionen/ Rusland siden den kolde krig i en stadigt tyndere tråd.

Rasmus Gjedssø Bertelsen er 2022-23 gæsteprofessor ved Islandsk-Norsk Nansen Professorat i Arktiske Studier, Akureyri Universitet. Gæsteprofessorstillingen ved Akureyri Universitet er del af islandsk-norsk arktisk forskningssamarbejde siden 2013. Han blev 2014 professor i Nordområdestudier og Barents Chair in Politics ved UiT Norges arktiske universitet i Tromsø. Emnet for hans Nansen-professorat er Barentsregionen og Vestnorden i det internationale system, historisk, i dag og i fremtiden. De to nordiske arktiske regioner er Barentsregionen med Nord-Norge, Nord-Sverige og Nord-Finland – med meget samarbejde med Nordvest-Rusland til februar 2022 – og Vestnorden med Færøerne, Grønland og Island. Begge regioner har i århundreder været dybt påvirket af storpolitikken for deres geografiske stilling. Som Nansen-professor tilrettelægger han en lang række konferencesessioner herom, og støtter Akureyri-studerende til at deltage i Arctic Frontiers konferencen i Tromsø og Tromsø, studerende til at deltage i Arctic Circle Assembly konferencen i Reykjavik, feltbesøg i Akureyri og Polar Law Symposium ved Færøernes Universitet. Han samarbejder med Federica Scarpa som projektleder og Rúnar Gunnarsson, international chef, ved Akureyri Universitet.

Dansk-Islandsk Samfund

Rønnebærvej 82, 2840 Holte
– har bidraget til det gode forhold mellem de to lande siden 1916 …
Læs de nyeste efterretninger på www.dansk-islandsk.dk

Bestyrelse:

Formand
Dirigent og organist Steen Lindholm
Rønnebærvej 82
2840 Holte
Tlf: 45 41 08 39 / 40 54 17 50 (mobil)
Mail: lindholm@post8.tele.dk

Dyrlæge Birgitte Langvad
Valbyvej 42
3200 Helsinge
Tlf: 20 41 35 59
Mail: birgittelangvad@nypost.dk
www.akupunkturnucleus.dk

Oversætter & foredragsholder, cand. mag.
Kim Lembek
Sortedam Dossering 63 A, 3. th.
2100 København Ø
Tlf: 20 15 61 06
Mail: kimlembek@outlook.com

Lektor Annette Lassen, Den Arnamagnæ-
anske Samling, Københavns Universitet
Tlf: 24 96 08 64
Mail: annlass@hum.ku.dk

Forfatter Böðvar Guðmundsson
Åtoften 21
2990 Nivå
Tlf: 49 14 22 03
Mail: bodvar@post8.tele.dk

Direktør K. Torben Rasmussen
Mejlbyvej 670
8530 Hjortshøj
Tlf: 86 12 18 49 / 29 62 80 77 (mobil)
Mail: torben@team-island.dk
www.team-island.dk

Ambassadør Mette Kjuel Nielsen
Borgmester Godskesens Plads 1, 3.
2000 Frederiksberg
Tlf: 20 11 66 56
Mail: metkju@gmail.com

Seniorrådgiver Sigurður Ólafsson
Skelbækgade 28, 1.
1717 Kbh V
Tlf: 60 39 06 05
Mail: sigola@norden.org

NYT FRA ISLAND

Udgivet af Dansk-Islandsk Samfund
Redaktion: K. Torben Rasmussen
Grafisk tilrettelæggelse: KKArt
Foto: Erik M. Pedersen
Tryk: GODSBANEN's grafiske værksted, Aarhus

Læserbidrag og idéer modtages med glæde på mail: torben@team-island.dk

Ekspedition og annoncer:
Dansk-Islandsk Samfund, Rønnebærvej 82, 2840 Holte, tlf. 4541 0839
mail: info@dansk-islandsk.dk eller til de enkelte medlemmer af bestyrelsen.

Snæfellsjökull.
Fotograf: Erik M. Pedersen.

Dansk-Islandsk Samfund

– har bidraget til det gode forhold mellem de to lande siden 1916 …

www.dansk-islandsk.dk